

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ

Νοέμβριος 2004

Η ζωή στο ενενηνταφεύγα

Υπάρχει μια κατηγορία ανθρώπων που με κουράζει πολύ: αυτοί που δεν ξέρουν να σταματούν, δεν γνωρίζουν πού αρχίζει κάτι και πού τελειώνει, αυτοί που το παρακάνουν (και το πράττουν σοβαρά, όχι αυτοσαρκαζόμενοι), που δεν ξέρουν να σιωπούν. Γι αυτό είχα πει ότι δεν πρόκειται να ξαναγράψω για μπάλα ούτε καν μια προσθήκη στον 'Οιδίποδα' πόσω μάλλον ένα νέο βιβλίο. Δεν μπήκα στο πειρασμό, ούτε όταν έσπασα την τραπεζαρία σαλονικιού φίλου μου στο γκολ του Ολιζαντέμπε στον Κορυδαλλό ούτε στο γκολ της Τούμπας όπου κυλιόμουν στο πάτωμα αγκαλιά με τον συμβάξελο Δημήτρη σαν νήπια σε υπερδιέγερση ή αφηνιασμένοι ομοφυλόφιλοι. Δεν το συζήτησα ακόμα και τη στιγμή που ο Κωνσταντίνου έβαλε το τρίτο στον γαύρο στη Νέα Σμύρνη και ανέβηκα στο κάθισμά μου κοιτάζοντας τα ουράνια ημιβουρκωμένος σαν αυτόπτης μάρτυρας της Ανάστασης του Κυρίου.

Όχι πως δεν έχω υλικό. Πήγα σε όλα τα εντός (και τα ευρωπαϊκά), στη Νέα Σμύρνη με τον Πανιώνιο και στον τελικό, σε καναδινό ευρωπαϊκά στο μπάσκετ, στην Οσέρ. Άσε που απέκτησα, μετά από πάμπολλα χρόνια, ίνδαλμα: είχα τηλεφωνήσει σε φίλο Γερμανό εκδότη όταν ανακοινώθηκε η απόκτηση του ΤΕΡΑΣΤΙΟΥ ΤΕΥΤΟΝΑ ΘΕΟΥ ΜΑΡΚΟΥΣ ΜΙΝΧ, είχα μάθει για το ποιόν του κι έτσι τον πίστευα από την αρχή. Πρόσφατα εισηγήθηκα στην Διοίκηση να αποκτήσουμε και άλλα μέλη της οικογενείας του, όπως έναν ξάδερφο που παίζει σε ομάδα βαυαρικής μπουραρίας, ενώ εξακολουθώ να κοντοστέκομαι διχασμένος μπροστά στη φανέλα του στη μπουτίκ αφού έχω υποσχεθεί στον εαυτό μου να μην αγοράσω ποτέ φανέλα παίκτη. Όχι για λόγους που αναδύονται στον έκτο χρόνο ψυχανάλυσης, ούτε λόγω σφικτής εισοδηματικής πολιτικής – απλά, αν ξεκινήσω σε λίγα χρόνια οι διάφορες φανέλες θα έχουν εκτοπίσει σχεδόν όλον τον λοιπό ιματισμό στις (περιορισμένου χώρου) ντουλάπες μου με αποτέλεσμα να ντύνομαι σχετικά εκκεντρικά ή, τουλάχιστον, μονοδιάστατα.

Δεν είχα γράψει τίποτα και, παρά την παρότρυνση των φίλων, περιοριζόμουν στο να σημειώνω σε χαρτάκια σποραδικά ευφυολογήματα για να τα λέω σε συνεντεύξεις για το βιβλίο, ειδικά σε γυναικεία περιοδικά όπου το κοινό με ενδιαφέρει έντονα (να μάθει μπάλα, τουλάχιστον σε πρώτη φάση). Κι είχα λόγο να ενδώσω: το νταμπλ θα έδινε στο βιβλίο χάπι

έντ – και μάλιστα μετά από περιπέτειες αφού μπορεί η χρονιά να έκλεισε με φιέστα αλλά ντεμπούταρα ως θεατής στο Μάντσεστερ – Παναθηναϊκός 5-0. Παρακολούθησα τον μέγα διασυρμό καθημένος δίπλα στον Ρότσα και τον Βάντσικ και μάλλον εγώ είμαι η απάντηση στο ερώτημα ‘ποιος είναι αυτός ο μαλάκας;’ που πολλοί συμβάζελοι θέτουν όταν βλέπουν τη φωτογραφία που έβγαλαν εκείνη την ημέρα στις εξέδρες του Ολντ Τράφορντ ανάμεσα στους δύο θρύλους. Τεράστιο πρόβλημα τα κινητά με κάμερα – πρέπει να αποτελώ μέρος τουλάχιστον 50 φωτογραφιών, στις πρώτες λογικά σχετικά εύθυμος προσπαθώντας να μπω στο κλίμα του ινσταντέ, στις τελευταίες μάλλον με βλέμμα ‘χέστε με τώρα και αφήστε με να δω μπάλα’. Επί τη ευκαιρία να δηλώσω πως η πεντάρα που φάγαμε με πείραξε βαθύτατα και είναι θαύμα πως δεν καρύδωσα τον Σάκη Ρουβά ο οποίος στεκόταν παραδίπλα με το διαρκές, αστραφτερό του χαμόγελο καθώς τα γκολ έπεφταν βροχή. Γνωρίζω πως έτσι του έχουν πει οι ατζέντηδες και ίματζ μέηκερς να κάνει αλλά όποιον χασκογελάει κοντά μου ενώ ο Παναθηναϊκός ηττάται, τον φαντασιώνομαι αμέσως με μαντήλι στα μάτια στημένο σε έναν τοίχο. Εν ολίγοις, ο θρίαμβος του Σάκη του Πορθητή στην Κωνσταντινούπολη τον περασμένο Μάιο οφείλεται στη μάνα μου, δηλαδή στους τρόπους που προσπάθησε να μου μάθει και στα ελάχιστα που συγκράτησα .

Και με πείραξε η πεντάρα γιατί γκρέμισε έναν λατρεμένο Μύθο πάνω στον οποίο έχω στηρίξει ένα μεγάλο μέρος του ψυχισμού μου : ο Παναθηναϊκός κάνει ό,τι δεν μπορεί καμία άλλη ελληνική ομάδα, δηλαδή – με κολοφώνα τον Γουέμπλεϊ – στέκεται με το κεφάλι ψηλά στο ευρωπαϊκό ποδοσφαιρικό στερέωμα και όταν χάνει, αυτό γίνεται ηρωικά ή έστω αξιοπρεπώς. Αλλά και πάλι η κατάρρευση ενός τέτοιου Μύθου (αν και εμείς οι βάζελοι προτιμούμε να το βλέπουμε σαν μία εξαίρεση, κάτι που ίσως κάποτε ξεχαστεί αν δεν επαναληφθεί), δεν ήταν απαραίτητη σαν προσθήκη στον Οιδίποδα – είπαμε, να μην του δώσουμε ένα πρόχειρο, εφήμερο χάπι εντ αλλά όχι και να το μαυρίσουμε και άλλο μπας και διεισδύσουμε περαιτέρω στο ολυμπιακό αναγνωστικό κοινό, πέραν δηλαδή της οξύμωρης, συντριβόμενης μειοψηφίας των πολιτισμένων γαύρων. Εάν σε όλα αυτά προσθέσει κανείς το πόσο νούμερο θα ένιωθα κατά βάθος άμα δεν συνειδητοποιούσα ότι καλός μεν ήταν ο Οιδίποδας αλλά το παραμύθι, η ευεξία της δημοσιότητας και των επαίνων κάποια στιγμή τελειώνουν, δεν είναι περίεργο που δεν είχα γράψει υστερόγραφο.

Εν ολίγοις, μπορούσα αλλά δεν ήθελα. Γιατί αστεία συμβάντα θα προκύπτουν πάντα στη ζωή μας όσο το πάθος μας για την μπάλα (ή για οτιδήποτε – νόμιμο ή σχεδόν – άλλο) συγκρούεται με τον λοιπό μας κόσμο. Δεν ήταν λίγες οι φορές τον περασμένο χειμώνα που είπα ‘Αχ, αυτό έπρεπε να είχε μπει στο βιβλίο’, για παράδειγμα :

- ❖ η αιτία του πλέον προσφάτου ‘διαζυγίου’ του Αλέξη. Ακουγόταν οργισμένος και ο νους μου πήγε στο κακό.
 - Πήγε με τον υδραυλικό ; Με κάνα φίλο σου ; Πήρε την πιστωτική σου κάρτα και ξεχύθηκε αδέσποτη στους δρόμους ;
 - Πολύ χειρότερα. Τι μου ‘πε ρε φίλε χθες πριν το Πόρτο–Μονακό ;
 - Τι;
 - ‘Πάλι μπάλα;’
 - Ωωωωχχχχ...ΟΚ, καταλαβαίνω.

Συμφωνήσαμε πως είναι μία από τις δύο χειρότερες φράσεις που μπορείς να ακούσεις από τη σύντροφο σου και συνιστά, τρόπον τινά, τον συντομότερο ακούσιο αποχαιρετισμό. Η άλλη ατάκα είναι το ‘Πραγματικά χρειάζεται να πιεις και άλλο ποτό;’ που επιπλέον φτάνει στα όρια της πολυλογίας.

- ❖ η συνάντηση στη Λεωφόρο, μετά από χρόνια, του Δημήτρη με έναν μεγάλο έρωτα στο Πανεπιστήμιο. Ήταν κι αυτή φόλα βάζελος κι έτσι ο δεσμός τους άνθισε την δεκαετία του 80 στο ΟΑΚΑ με κοινά ενδιαφέροντα την άμυνα ζώνης, το 4-4-2 και το τεχνητό οφσάιντ. Δεν ήταν παράδοξο που την ξανάδε στην Λεωφόρο, το περίεργο ήταν που δεν είχε συμβεί νωρίτερα. Η πρώην αγαπημένη στεκόταν δίπλα σε ένα τύπο που χοροπηδούσε πάνω στο κάθισμα του και φωνασκούσε ρυθμικά παντελώς αφρισμένος. Την πλησίασε, χαιρέτησε και μετά τους νευρικούς ασπασμούς της περιστασης και τα ηλίθια, διαρκώς επαναλαμβανόμενα ‘ΕΣΥ τι κάνεις;’ (που λύνονται μόνο με το πασπαρτού ‘Μια χαρά σε βλέπω!’ το οποίο συχνά σημαίνει το ακριβώς αντίθετο), η γυναίκα γύρισε προς την μεριά του χουλιγκάνου, είπε ‘Να σου γνωρίσω τον άντρα μου τον Γιάννη’ και μετά από στιγμιαία παύση ‘Καρδιολόγος’. Ο ιατρός πιθανόν εκεί να έκανε σε κλάσματα δευτερολέπτου τη γνωστή αλυσίδα σκέψεων (Πού την ξέρεις; Εγώ γιατί δεν τον έχω ξαναδεί ή ακούσει; Την έχει πηδήξει; Κι αν ναι αυτή τον έφτυσε – οπότε βγαίνω από πάνω – ή την περιγράφει με υφάκι στον κύκλο του ως ένα γκομενάκι που έΖΜΠρωγνε κάποτε όταν δεν είχε τίποτα καλύτερο να κάνει, οπότε είτε κάνω σκηνή και γίνομαι τελικά εγώ ρεζίλι είτε κάνω τον ανώτερο, πίνω πέντε ποτά και της λέω όλη την ερχόμενη εβδομάδα για κάτι επουσιώδες όπως το χρώμα των νυχιών της;) αλλά στάθηκε σε αξιοπρεπέστατο επίπεδο μουγκρίζοντας ένα ‘Χαίρω πολύ’ ανάμεσα στο ‘Γαμιέται’ και το ‘κι ο Πειραιάς’ του γνωστού συνθήματος.
- ❖ Απέφυγα να παραβρεθώ σε μία εσωτερική συνάντηση όπου έκρινα πως η παρουσία μου δεν ήταν απαραίτητη και δήλωσα – για να εμπνεύσω τους δημοσιογράφους, τεχνικούς και πωλητές της Sportline που καλούντο να λύσουν ένα ζήτημα χωρίς τη σοφία μου, δηλαδή δίχως να τους ταλαιπωρεί ένα αφεντικό που έχει έμμονες ιδέες και παθολογική απέχθεια στη λεπτομέρεια – ότι έχω ένα κρίσιμο εξωτερικό ραντεβού. Το κακό του να διευθύνεις μια εταιρεία αθλητικής ενημέρωσης είναι πως

υπάρχει τηλεόραση σε κάθε γραφείο που συνήθως παίζει Supersport – δηλαδή, εκείνη την ημέρα, Παναθηναϊκός-Πατραϊκός για το Κύπελλο, χώρος του σαφώς εξωτερικού αλλά όχι ιδιαίτερα κρίσιμου (είχαμε, βλέπετε, κερδίσει 1-0 στο πρώτο ματς στην Πάτρα) ραντεβού. Κι επειδή η μπάλα, όπως κάθε ψύχωση, φιλοαποβλακώνει ενίοτε, πήγα ο υπερμούφος και κάθισα μαζί με την (ομολογουμένως πανέμορφη) υπεύθυνο Δημοσίων Σχέσεων της ΠΑΕ με αποτέλεσμα να με παίρνει η κάμερα κάθε φορά που ζούμαρε πάνω της ώστε να πει ο τηλεσχολιαστής την συγκλονιστικά διαχρονική ανοησία της ‘αθέριας ύπαρξης στις εξέδρες’. Συμπέρασμα: όταν την έχουμε (ψιλό ή χοντρό) κοπανήσει, δεν καθόμαστε ΠΟΤΕ κοντά σε ωραίες γυναίκες ή σε γυναίκες γενικώς, αφού τα γούστα είναι υποκειμενικά και δεν μπορεί ποτέ να ξέρει κανείς τις διαστροφές του κάθε κάμεραμαν – πόσες φορές δεν έχετε τρομάξει από την αθέρια ύπαρξη που γουστάρει ο σκηνοθέτης αλλά εσάς σας θυμίζει μυστακοφόρο τσολιά;

- ❖ είχα βγει για ένα ποτό στα τέλη Φεβρουαρίου με μια δημοσιογράφο λίγες μέρες αφού κάναμε συνέντευξη για το βιβλίο. Ήταν κλασική περίπτωση γυναίκας που είναι μεγαλειωδώς άσχετη από μπάλα αλλά θέλει να καταλάβει αυτόν τον μικρόκοσμο, να εντοπίσει αναλογίες, συμβολισμούς και υπόγεια ρεύματα παίζοντας τον ρόλο του πανεπιστημιακού ερευνητή – δηλαδή η απάντηση ‘είναι απλώς ένα κόλλημα ρε παιδί μου’ δεν ικανοποιεί, χρειάζεται τουλάχιστον καθαρή μισή ώρα ανάλυσης (δηλαδή χωρίς τεμπελιές και πέταγμα της μπάλας στην εξέδρα, βλέπε αναφορά στον Ολισαντέμπε και 10 λεπτά για να πούμε την ιστορία του). Η διαδικασία ήταν εξοντωτική αλλά η δημοσιογράφος άστραφτε ως γκομενάρα με το γνωστό σοφιστικέ, λόγιο και υπερβατικό ύφος που (πάντα ελπίζουμε ότι) καταλήγει στο ‘και η αμαρτία είναι κάτι σχετικό’. Η βραδιά εξελισσόταν αμφίρροπη σε αναμονή του ενός σχολίου ή μίας φράσης-κλειδί που θα έκρινε τη συνέχεια – κάτι σε σκληρό 0-0 στα μέσα του δευτέρου ημιχρόνου όπου σύσσωμη η κερκίδα κατασταλάζει, από πλευράς συλλογικού συνειδητού, στο πολυσύνθετο ‘είναι όποιος το βάλει’. Κάποια στιγμή στο τρίτο ποτό – γιατί αυτό πάντα είναι το κρίσιμο χρονικό διάστημα καθώς από την μία το κέφι έχει ανέβει και οι όποιες αναστολές έχουν υποχωρήσει αλλά ακόμα δεν χρειάζεται προσπάθεια για να καταλάβετε τι θέλει να πει με το καταρρέον συντακτικό της και τα υποχωρούντα φωνήεντα, πόσω μάλλον να την κουβαλήσετε έως ένα ταξί- τινάζει τα μαλλιά της προς τα πίσω, μου χαμογελάει παιχνιδιάρικα, με αγγίζει στο γόνατο και μου λέει ‘Μα έτσι είσαι στην πραγματικότητα; Τόσο κολλημένος με την μπάλα;’. Μειδίασα με νόημα, έκανα πως σκέφτομαι, τράβηξα μια φιλοσοφημένη τζούρα από το τσιγάρο που είχα μόλις ανάψει και απάντησα ‘Ξέρεις, ο Κωνσταντίνος του βιβλίου είναι αποτέλεσμα ποιητικής υπερβολής, ένας χαρακτήρας συμβολικός με την καζαντζακική έννοια, μια λογοτεχνική προσωπικότητα οριακώς διεστραμμένη’ (καλό ε;). Έλαμψε από χαρά, κουνήθηκε στη θέση της, το χέρι της μετακινήθηκε από το γόνατο στον αγκώνα (για την ακρίβεια λίγο πιο κάτω, σε ένα κόκαλο που λέγεται ΚΕΡΚΙΔΑ (το μόνο ψήγμα γνώσης που μου ‘μεινε από την Ανθρωπολογία Β’ Γυμνασίου) και με

ρώτησε τι σχέδια είχα για δύο μέρες μετά, την Πέμπτη το βράδυ. Το ‘Δεν έχω ακόμα, θέλεις μήπως να βρεθούμε;’ (δηλαδή η επιμελημένη και εξευγενισμένη εκδοχή του ‘Να σε πηδήξω, να τι σχέδια έχω!’) περιέργως δεν μου βγήκε σαν αυτόματη απάντηση. Στιγμιαία προβληματίστηκα ώσπου συνειδητοποίησα την αιτία της μουγγαμάρας. Χαίρομαι που αντί της άτιμης Νίκης, προτίμησα την έντιμη Ήττα, με την απελευθερωτική ηρεμία που φέρνει η πίστη και συνέπεια προς τον εαυτό μας και τις διαχρονικές αξίες μας. Πολύ σοβαρά, λες και αναφερόμουν στο φυσικότερο κώλυμα στην ανθρώπινη φύση, δήλωσα ‘Θα είμαι Γαλλία – παίζουμε με την Οσέρ και πάμε για προημιτελικούς ΟΥΕΦΑ’. Την έβαλα σε ένα ταξί, κάπως αόριστα μου είπε ‘να τα ξαναπούμε’- όπερ και εγένετο, έστω και λίγο μονόπλευρα: κάθε Κυριακή αγοράζω την εφημερίδα που συνεργάζεται και διαβάζω τα άρθρα της.

Μέχρι που έφθασε η 12^η Ιουνίου. Και μεμιάς όλα αναποδογύρισαν – μαζί και η διάθεση συγγραφής αφού βρέθηκα από το ‘μπορώ αλλά δεν θέλω’ στο ‘θέλω αλλά ακόμα δεν το έχω πιστέψει συνεπώς πιθανότερο είναι να ξυπνήσω αύριο 10 πόντους ψηλότερος παρά να μου έρθει μια ρανίδα έμπνευσης’. Από τη μέρα της πρεμιέρας και την ώρα που μπήκα λαχανιασμένος στο σπίτι – έχοντας μυριοευλογήσει την περιφερειακή οδό του Υμηττού, την ΕΕ που τη χρηματοδότησε, τον Σημίτη που την εγκαινίασε και την εταιρεία που την κατασκεύασε, αφού ερχόμουν από το αεροδρόμιο – και άκουσα το ‘Αρχίζει το ματς!’ του τηλεσχολιαστή την ώρα που άναβα την τηλεόραση μέχρι την λήξη στο Ντα Λους την 4^η Ιουλίου, δεν κατάλαβα τι έγινε και πώς. Κι ακόμα μουρμουρίζω χαμηλόφωνα ‘Ελλάδα Πρωταθλήτρια Ευρώπης’ σε άσχετες στιγμές, ορισμένες πλέον ακατάλληλες αλλά αρκετά μιλήσαμε για γυναίκες.

Αυτό που σήμερα αντιλαμβάνομαι – και με κάνει να θέλω να προσθέσω μερικές (χιλιάδες) λέξεις – είναι πως αυτός ο ανεπανάληπτος (από τις ελάχιστες φορές αυτό το δύστυχο, πολυβιασθέν επίθετο είναι κυριολεκτικό) θρίαμβος αλλάζει τις συντεταγμένες μου ως φιλάθλου κι ως ανθρώπου. Και μαζί συγκλονίζει και το οικοδόμημα του Οιδίποδα καθώς το άτυχο βιβλίο στηρίζεται – πέραν της ιδέας της ψύχωσης και, συγκεκριμένα, του οικογενειακού, ωκεανικού πάθους με την μπάλα – στις εξής υποθέσεις εργασίας :

- ❖ Το Γουέμπλεϊ – αυτό που εμείς οι Παναθηναϊκοί θεωρούμε κορυφαίο σημείο αναφοράς, κάποιιο όχι μόνο αθλητικώς – είναι το σημαντικότερο επίτευγμα στην ιστορία του ελληνικού ποδοσφαίρου και θα αργήσει να επαναληφθεί, εάν αυτό συμβεί ποτέ. Κι όταν λέμε αργήσει εννοούμε αρ-γή-σει : κάποιιο εκτιμούν πως τα 33 χρόνια μεταξύ 1971 και 2004 δεν ήταν δεόντως αρκετά – σχεδόν από τη μία μέρα στην άλλη. Σαν να μην θέλουμε να συμβεί και όλη η γλύκα να είναι στην προσμονή – κάτι σαν

τους Εβραίους που μιλάνε για Μεσσία αλλά αφήνουν όλες τις ευκαιρίες (Ιησούς, Μωάμεθ) να πάνε χαμένες. Τις τελευταίες μέρες μου έχει γεννηθεί η επιθυμία να αφαιρέσω από την επόμενη έκδοση του βιβλίου την αναφορά στην υπερτεράστια σημασία του μεταλλίου του δευτεραθλητή Ευρώπης στην οικογενειακή τροπαιοθήκη – αισθάνομαι ότι σε 10-15 χρόνια θα με εντοπίσει ο γιός του Δέλλα μόνο και μόνο για να μου τρίψει το χρυσό στα μούτρα.

- ❖ Η Εθνική Ελλάδος είναι για κλάματα και χρονίως αποτελεί φαινόμενο looser ομάδας που αδυνατεί να κερδίσει οτιδήποτε – μια ομάδα που συνιστά σύμβολο της πλήρους μας κατωτερότητας σε σχέση με την προηγμένη Ευρώπη. Πριν σαρκάσετε τη μωρία μου, φέρτε παρακαλώ στο νου σας τα λόγια σας μετά την πεντάρα από τους Φιλανδούς ή την ήττα εντός έδρας από την Ισπανία ή την τεσσάρα από τους Ολλανδούς. Εντάξει; Ηρεμήσαμε τώρα;
- ❖ Ο Τάκης Φύσσας δεν ξέρει καθόλου μπάλα. Επιμένω σε αυτή την άποψη ωστόσο έχω δει ήδη τρεις φορές στον ύπνο μου τις δύο αλλεπάλληλες κοφτές, τσεκουράτες ντριμπλίτσες που κάνει στο τέλος του ημιτελικού με την Τσεχία. Το μόνο χειρότερο που μπορεί να μου συμβεί είναι, δεδομένου ότι είμαι άθεος, να εμφανισθεί η Παναγία στον ύπνο μου να μου την πει.

Εν ολίγοις, το Έπος της Λισσαβόνας κάνει το Γουέμπλεϊ να φαίνεται σαν τη μάχη στον Αξιό το 1012 – Ποια; Ακριβώς αυτό εννοώ: Όλοι θυμόμαστε τη μάχη στο Κλειδί το 1014 όταν ο Αυτοκράτωρ Βασίλειος ο Β΄ ο Βουλγαροκτόνος έφθασε το Βυζάντιο της Δυναστείας των Μακεδόνων στο απόγειο του κατατροπώνοντας τις στρατιές του Βούλγαρου Βασιλέα Σαμουήλ Β΄. Αγνοούμε παντελώς τον θρίαμβο στον Αξιό παρά το γεγονός ότι υπήρξε όχι μόνο περήφανη νίκη αλλά πρόδρομος του τελικού κτυπήματος στο Κλειδί. Εκτός εάν θυμόμαστε το Κλειδί επειδή μετά την μάχη ο Βασίλειος τύφλωσε 100.000 (μεταξύ μας, 15.000) βούλγαρους και τους έστειλε στον Σαμουήλ με ένα μονόφθαλμο ανά εκατό για να τους οδηγή – πράγμα που πιθανόν αποτελεί, γεμάτο βαρβαρότητα και τρόμο, το μακάβριο αντίστοιχο του ‘σηκώσαμε κούπα’...

Στην Ιστορία όλων των εθνών υπάρχουν στιγμές που λειτουργούν – ως δράμα ή μέγιστη ευτυχία – σαν συνεκτικός ιστός, στιγμές που σφυρηλατούν την αίσθηση του κοινού πεπρωμένου. Το κλασικότερο ίσως είναι αυτό που έλεγαν για χρόνια οι (σήμερα μεσήλικες και άνω) Αμερικάνοι: που ήσουν όταν δολοφονήθηκε ο Κένεντι; Ή αντίστοιχα, το ‘πού ήσουν όταν έπεσαν οι δίδυμοι πύργοι;’ που τώρα πια το αντικατέστησε. Η δικιά μου γενιά ήταν παραπονούμενη επί έτη αφού δεν ζήσαμε Πολυτεχνείο ή εισβολή στην Κύπρο και όλα τα μεγάλα γεγονότα της μετέπειτα ελληνικής ιστορίας δεν έχουν την αίσθηση της είδησης που έσκασε σαν κεραυνός και άφησε τον καθένα αποσβολωμένο να προσπαθεί να συνειδητοποιήσει – είτε κλαίει από χαρά είτε από λύπη – ότι τίποτε δεν θα είναι πια το ίδιο. Δεν μπορούμε πλέον να διαμαρτυρόμαστε: ΠΟΥ ΗΣΑΣΤΑΝ ΣΤΟ ΓΚΟΛ ΤΟΥ ΔΕΛΛΑ;

Και απαντώ: σε βεράντα φίλων, προσπαθώντας να ξεφύγω από το κεφαλοκλείδωμα του Αλέξη ο οποίος με άφησε μόνον όταν άρχισα να μελανιάζω. Πάντως δεν είναι μόνο το γκολ του Δέλλα: αυτό του Χαριστέα με τη Γαλλία ήδη είχε λειτουργήσει σαν ένα πρώτο σημείο αναφοράς. Για παράδειγμα, εγώ συστήθηκα επιτέλους στους επί 30 μήνες γείτονες μου της απέναντι βεράντας. Θεωρώ πως θα έχουμε στο μέλλον άψογες σχέσεις, χωρίς μούτρα και αστυνομίες – όπως άλλωστε είναι φυσικό όταν η πρώτη κουβέντα που ανταλλάσσεις είναι ‘Γκοοοοοοελαρελαδαραγκοοοογαμιστετουςγκοοοοοο!’.

Η τρέλα εκείνου του μήνα δεν μας έφερε κοντά μόνο με τους συμπατριώτες μας – το φαινόμενο διεθνοποιήθηκε. Είχαν περάσει μήνες από την ημέρα που αποφασίσαμε με την Νάργκες να χωρίσουμε: η διαφορετική εθνικότητα δύο ανθρώπων, ειδικά όταν ο ένας πρέπει να κάνει τη ‘θυσία’ να ζήσει στη χώρα του άλλου, βγάζει στον χρόνο επιπλέον δυσκολίες και η φθορά είναι ακόμα μεγαλύτερη. Λίγο πριν τα Χριστούγεννα είχε εγκαταλείψει τη χώρα και έκτοτε δεν είχαμε κρατήσει ιδιαίτερη επαφή, όπως κάνουν δηλαδή δύο άνθρωποι που γλείφουν τις πληγές τους και προτιμούν να ξεχάσουν ώστε να μπορέσουν να προχωρήσουν. Η τελευταία φορά που είχαμε αγκαλιαστεί ήταν όταν, στο αποχαιρετιστήριο γεύμα, το γκαρσόνι μας έφερε μαζί με τον λογαριασμό και τεράστια χαρμόσυνη είδηση: Γιουβέντους – Ολυμπιακός 7-0. Επικοινωνήσε ξανά μαζί μου δύο μήνες μετά, την επομένη του ημιτελικού με την Τσεχία. Ξαφνιάστηκα όταν είδα το μήνυμα της στην θυρίδα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Αναφερόταν στον έρωτα μας; Ήθελε να προτείνει να ξαναπροσπαθήσουμε ; Όχι ακριβώς. Το μήνυμα έλεγε απλά: ‘Gamietai tous Portogalous’. Πάντα είχε πρόβλημα με την προστακτική – αφήστε που το σφάλμα πιθανότατα πηγάζει από τις εκατοντάδες φορές που έχει ακουστεί το σύνθημα για τον Θρύλο και τον Πειραιά, οπότε συγχωρείται. Πανηγυρικός.

Ίσως οι ομορφότερες, στενότερες φιλίες είναι αυτές που σφραγίζονται από τα μεγάλα γεγονότα της ζωής – το να είναι κανείς , λόγου χάρη, κουμπάρος στον γάμο του καλύτερου του φίλου ή νονός του παιδιού του. Ακόμα καλύτερα όταν τέτοια παραδείγματα είναι συνέχεια άλλων: κοινή αποφοίτηση από το σχολείο ή / και Πανεπιστήμιο, μαζί στο στρατό, δίπλα-δίπλα σε κάποια στιγμή οδύνης όπως ενδεχομένως ο θάνατος ενός γονέα. Εν ολίγοις, η φιλίας εκπορεύεται, στηρίζεται, σφυρηλατείται και αναπτύσσεται από αυτό που στα ποδοσφαιρική αποκαλείται ‘στις χαρές και στις λύπες μαζί’.

Με τον Αλέξη είμαστε σαν αδέρφια από τριών ετών ωστόσο δεν τελειώσαμε μαζί το σχολείο, μετά αυτός πήγε Καναδά κι εγώ Αγγλία, ύστερα εγώ Αεροπορία στην Τρίπολη κι αυτός Πυροβολικό στην Θήβα. Είμαστε και οι δύο ‘χωρισμένοι’ (δίχως να έχουμε φτάσει στην Εκκλησία) και δεν έχουμε γίνει ακόμα πατεράδες. Έτσι, όταν έληξε ο ημιτελικός με την Τσεχία, ήξερα πως μπροστά μας βρισκόταν η μεγάλη ευκαιρία να ζήσουμε ενωμένοι μια σπάνια στιγμή, κάτι που θα διηγούμαστε για δεκαετίες (όσο κι αν βαριέται ο περίγυρος – ‘δεν αντέχω να ακούσω άλλη φορά τι σας είπε ο πορτογάλος ταξιτζής, δεν αντέχω!’- πρόβλημα

του). Δεν το πήραμε απόφαση αμέσως κι έτσι περάσαμε πρώτα από αυτό που οι ψυχαναλυτές ονομάζουν άρνηση, δηλαδή

- Έλα μωρέ τώρα, πού να τρέχουμε...
- Σίγα μην βρούμε εισιτήρια
- Θα γίνεται της πουτάνας ...
- Ούτως ή άλλως έχω κανονίσει να είμαι Τήνο...
- Κι εγώ Ερμιόνη, και θέλω να ξεκουραστώ..
- Ναι ρε συ, έχουμε γαμηθεί στην δουλειά..

Μετά περάσαμε στη σταδιακή συνειδητοποίηση όπως

- Καλά, εγώ λέω να κοιτάξω, ξέρεις, μπας και...
- Ναι, κοίτα εσύ αλλά δεν το πολυβλέπω...
- Να μην λέμε πως δεν ασχοληθήκαμε καν...
- Σωστά...

Για να έρθουν μετά οι πόνοι γέννας της αποδοχής, καθώς η Ερμιόνη καλούσε Τήνο το Σάββατο το πρωί:

- Ξέρεις Αλέξη, τελικά βρήκα πακέτο από τον Λουκά, τον θυμάσαι, που 'χει παντρευτεί μία ξαδέρφη του Άγγελου, που 'ναι ΑΕΚ και Εβερτον (Σημ: σημαντικό το τελευταίο για να νιώσουμε άνετα και οι δύο).
- Α. Και;
- Τι και;
- Πόσο κάνει;
- Έλα μωρέ τώρα, εδώ θα κολλήσουμε;
- Καλά, άστα αυτά, πες το...
-
- Λέγε ρε!
- Χίλια διακόσια ευρώ
- ΠΟΣΑ;
- Ναι, αλλά είναι όλα μέσα
- Ε;
- Λέω, έχει και τις μεταφορές με λεωφορείο από και προς αεροδρόμιο.
- Δεν υπάρχει περίπτωση. Ξέχασέ το.

Τελικά το ποιόν, το μέταλλο (ή το κόλλημα) του καθενός μας φαίνεται σε κάτι τέτοιες περιστάσεις. Θα μπορούσα να είχα υποχωρήσει, να λουφάξω στη γωνιά μου, να μελαγχολήσω και να παλέσω να το δικαιολογήσω ή να το ξεχάσω. Αδύνατον.

- Αγαμήσουρεμαλάκαπουναιπολλά, θα το ξαναδείς ποτέ αυτό; Θέλεις να μεγαλώσει το παιδί σου και μια μέρα να του πεις πως δεν πήγες γιατί τσιγκουνεύτηκες τα φράγκα;
- Ρε συ, δεν είναι διακόσια, είναι ΧΙΛΙΑ διακόσια.

- Χέσε με, κι εμένα με τσούζει αλλά έχεις κάνει οικονομικά και ξέρεις πως, αφού δεν θα ξανασυμβεί, μπορείς να αποσβέσεις τη δαπάνη στο χρόνο. Σε είκοσι χρόνια το κόστος “Μεγάλες Στιγμές της Εθνικής Ελλάδος” στον προϋπολογισμό θα είναι 120 ευρώ ανά διοργάνωση. Ψίχουλα.
- Και στην Γεωργία τι θα πω, που δεν την πήγα Σαββατοκύριακο λόγω οικονομικού σφιξίματος;
- Να της πεις ότι δεν είναι τυχαίο που αυτό το ταξίδι κοστίζει όσο 3-4 Σαββατοκύριακα.

Κάπως έτσι λύθηκε το ζήτημα. Συναντηθήκαμε απ’ ευθείας στα Σπάτα την επομένη το πρωί και αμέσως εντοπίσαμε τον αρχηγό αποστολής του τουριστικού γραφείου που, ενδεχομένως για να τονώσει την κοσμοπολίτικη πλευρά μας καθώς εξερχόμασταν της χώρας μας, ονομαζόταν ‘Μίστερ Στηβ’. Στη λογοτεχνία, τέτοιο όνομα θα ήταν η αρχή μιας μεγάλης περιπέτειας που καταλήγει, σαν φιλμ νουάρ, σε σοκάκια φτωχογειτονιάς της Λισαβώνας, με θυμωμένους, βρώμικους μπαμπάδες και τεθλιμμένες, χοντρές μαμάδες που δεν αποθαρρύνουν τα παιδάκια από το να έρχονται και να σου τραβούν επίμονα το μανίκι ζητώντας ελεημοσύνη – εκεί που το τέλος είναι αναπόφευκτο είτε επειδή κάποιος μεθυσμένος βαρύμαγκας της γειτονιάς μαχαίρωσε τον άκαρδο τουρίστα (χωρίς να μοιράσει τα λάφυρα) είτε διότι αυτός ποδοπατήθηκε από ντουζίνες χαμίνια (τα οποία ξεπρόβαλαν από παντού, όπως οι Ογκλάλα Σιού που ξέκαναν τον Στρατηγό Κάστερ στη μάχη του Λιτλ Μπιγκ Χορν) όταν έβγαλε το πορτοφόλι του. Ωστόσο, ο Μίστερ Στηβ της ελληνικής βιομηχανίας τουρισμού – παρότι, δεν μπορεί, θα είχε βάλει κι αυτός το λιθαράκι του για το κακό σέρβις και τις υψηλές τιμές που (ξαφνικά ανακαλύψαμε πως) έχουμε ως χώρα – παρέδωσε τα αγαθά. Κρατώντας τα εισιτήρια της πτήσης και του αγώνα στο χέρι, τον πλησίασα ξανά ψάχνοντας τρόπο να τον ευχαριστήσω και να του πω ότι ξέρω πως απλώς κάνει τη δουλειά του αλλά εμένα μου έδωσε απερίγραπτη χαρά. Σεβόμενος αυτό που υπέθετα ότι συνιστούσε την ιδιαιτερότητα του, είπα ‘Ρε μεγάλε, θενκ γιου βέρι ματς’.

Στο αεροπλάνο κοιμήθηκα σχεδόν σε όλη την πτήση. Δεν έφταιγε το ότι είχα σηκωθεί στις πεντέμισι το πρωί στην Ερμιόνη για να μπορώ να είμαι εννέα στο Βενιζέλος. Απλά, οι συνεπιβάτες δεν με ενέπνεαν ιδιαίτερα για ανθρωπολογική μελέτη ή αναλυτική κουβέντα. Ανήκαν στη νέα περιέργη ράτσα των ‘οπαδών της Εθνικής Ελλάδος’, λίγο ξενέρωτοι, με μια οριακή αίσθηση ανωτερότητας απέναντι στους χουλιγκανίζοντες και απέχθειας απέναντι στο ‘ελληνικό ποδόσφαιρο’. Έλεος: δηλαδή εμείς, εμείς που πηγαίνουμε συνέχεια από τα παιδικά μας χρόνια στο γήπεδο, εμείς που φωνάζουμε για την ομάδα μας (και ενίοτε βρίζουμε τον αντίπαλο χωρίς όμως να θέλουμε να τον σκοτώσουμε ίσα-ίσα, κάνουμε και πλακίτσα, έστω όχι αμέσως μετά το ματς), εμείς που έχουμε ακολουθήσει τον σύλλογό μας με κρύο, βροχή, σε τσιμέντα ή όρθιοι, όλοι εμείς ΔΕΝ αγαπάμε το ποδόσφαιρο; Και από πότε είναι υποχρεωτικό να αγαπάς την ομάδα σου λιγότερο από την Εθνική; Μπάλα είναι, όχι πόλεμος για να μιλήσουμε για πατρίδα, για ιερά και όσια (κι ας το πει αυτό κάποιος στον πεφωτισμένο μας Αρχιεπίσκοπο παρακαλώ) – είναι παιχνίδι, το ομορφότερο και ποιητικότερο όλων αλλά και πάλι παιχνίδι, όπου καθένας ανήκει πρωταρχικά σε ένα σύλλογο. Δεν λέω πως η Εθνική μας δεν μετράει, εν τούτοις είναι διαφορετικό συναίσθημα – μια φίλη με ρώτησε πρόσφατα

για την διαφορά ανάμεσα στους θριάμβους της Εθνικής και του Παναθηναϊκού: προσπαθώντας να φέρω την απάντηση στα μέτρα της ώστε να εννοήσει αμέσως, δήλωσα ότι “το πρώτο είναι σαν να φιλάς τον Θεό, το δεύτερο σαν να πηδιέσαι με τον διάβολο”.

Στη Λισαβόνα δεν είναι δύσκολο να πετύχεις ποδοσφαιρόφιλο ταξιτζή. Ούτε είναι απίθανο αυτός να υποστηρίξει την Μπενφίκα. Το πιο σπάνιο είναι να σου μιλήσει αναλυτικά για τον Τριαντάφυλλο Μαχαιρίδη, Έλληνα (ψιλοάγνωστο κι όχι πετυχημένο στην εν Ελλάδα σταδιοδρομία του) ποδοσφαιριστή που φόρεσε για 2-3 χρόνια τη φανέλα αυτής της ομάδας. Εγώ δεν θυμόμουν καν τη φυσιογνωμία του, ο Αλέξης το ότι είχε μακριά μαλλιά – η διαφορά στη μνήμη έγκειται στο ότι, για ένα φεγγάρι, ο παίκτης πέρασε (και δεν ακούμπησε) και από την ΑΕΚ. ‘Μετριότατος’ κατέληξε ο ταξιτζής και, στην ερώτηση του Αλέξη για τον Φύσσα (ώστε να έχει κι αυτός όπλα στο αμοιβαίο δούλεμα που θα ακολουθούσε), απήντησε, μετά από αξιοσημείωτη διπλωματική σιωπή, ‘Φιλότιμος’. Το ότι πηγαίναμε να δούμε κάτι που δεν είχαμε ξαναδεί δεν μας προφύλασσε απαραίτητα από το να ακούσουμε κάτι που είχαμε ξανακούσει.

Δεν είχαμε πολυσκεφτεί ότι αντιμετωπίζαμε στον τελικό τους οικοδεσπότες – γηπεδούχους μέχρι που, καθώς φθάναμε στο Ντα Λους, ένας (μάλλον γαύρος) συμπατριώτης μας είπε όλο χαρά ‘είναι σαν το νέο Καραϊσκάκη’ – δηλαδή εχθρικό έδαφος, κάτι ανάμεσα σε Σούσα και Εσκί Σεχίρ. Ηρέμησα στη θέα του αγωνιστικού χώρου και της σαχλής γιορτής που έστησαν στον αγωνιστικό χώρο οι Πορτογάλοι πριν το ματς – στην παράταξη των δύο ομάδων ήμουν ήδη αλλού. Και εδώ αποδεικνύεται πέρα από κάθε αμφιβολία ότι δεν είμαι λογοτέχνης. Τώρα που θα έπρεπε να μεγαλουργήσω, αποτυπώνοντας με δεξιοτεχνία στο χαρτί την πλοκή, το δράμα, τα συναισθήματα, τη Λύτρωση, την επιστροφή του θριαμβευτή στην Πατρίδα, δεν μου ‘ρχεται τίποτα. Η μου ‘ρχεται η περιγραφή που θα ‘κανε σε έκθεσή της στο σχολείο μια 13χρονη μαθήτρια που νομίζει ότι έχει συγγραφικό ταλέντο: ‘όλα ήταν σαν παραμύθι’. Ξέρω πως δεν μοιάζει πολύ με την Κοκκινোসκουφίτσα ή την Χιονάτη αλλά, συγγνώμη, η Ελλάδα στον τελικό του Ευρωπαϊκού Πρωταθλήματος με εσένα μέσα στο γήπεδο να ξελαρυγγιάζεσαι στον εθνικό Ύμνο που αντιλαλεί βροντερά σε όλη την πόλη θαρρείς, ΤΙ ΕΙΝΑΙ; Το να φωνάζεις σαν αφηνιασμένος επί δέκα λεπτά το “Δεν σταματώ να τραγουδώ ποτέ” και να νιώθεις πως είσαι μέσα στο γήπεδο και παίζεις, απλά αμύνεσαι με άλλο τρόπο, σαν αλύγιστα μετόπισθεν, σαν γυναίκα της Πίνδου για να πάει η ομάδα με το μηδέν στο ημίχρονο; Ή το να βλέπεις την Ελλάδα να προηγείται με ένα απλό ‘κόρνερ-κεφαλιά-γκολ’ και να θέλει μισή ώρα για να δεις αυτό που ήσουν σίγουρος πως δεν θα ζήσεις ποτέ;

Σκυτάλη αμέσως στο παράλογο, στα βουντού: όταν σκόραρε ο Χαριστέας, τελείωνα μια μπύρα και ένα τσιγάρο. Χρόνια ακαδημαϊκής σταδιοδρομίας, πτυχία και μεταπτυχιακά (ένα εξ αυτών ήταν με αντικείμενο τη Φιλοσοφία) δεν μπορούσαν παρά να με οδηγήσουν σε ένα

συμπέρασμα: για να κερδίσουμε, αυτή η μπύρα και αυτό το τσιγάρο δεν έπρεπε να τελειώσουν μέχρι τη λήξη του αγώνα. Θυσιάστηκα για την πατρίδα και, με αναγούλα πλέον αφού μπαινόβγαίνε στο στόμα μου η ίδια γουλιά μπύρα για 35 λεπτά και καμένα, κατακίτρινα δάκτυλα (έχω ακόμα σημάδι), πανηγύρισα βουρκωμένος στο τελικό σφύριγμα. Οι φίλοι μου που έμεναν στην Αθήνα το είδαν σε γιγαντο-οθόνη στο πάρτι βαφτισίων του γιου ενός μέλους της παρέας – προφανώς ήμουν καλεσμένος και όταν ενημέρωσα αυτόν και την γυναίκα του ότι δεν θα πάω λόγω Λισαβόνας, μου είπαν πως ναι, φυσικά καταλαβαίνουν (εκτιμώ πως το γεγονός ότι από τότε έχω να τους ακούσω είναι μάλλον τυχαίο) – και λένε ότι από την τηλεόραση φαινόταν πως θα κερδίζαμε σίγουρα. Όχι από το γήπεδο: τα δάκρυα της λήξης μάλλον ήταν αυτά της Λύτρωσης αφού, ως υπεραπαισιόδοξος, έβλεπα κάθε πασούλα των Πορτογάλων – ακόμα και στην άμυνα τους – σαν ‘πάρτο, βάλτο’ ενώ έβρισα τον Καταλανό φίλαθλο που διέκοψε το ματς καθώς φοβήθηκα ότι θα κατέστρεφε τον αμυντικό μας ρυθμό, αυτό το δημιουργικό ‘διώχ’ την όπου να ‘ναι’ που εκείνη την στιγμή συνάρπαζε εκατοντάδες εκατομμύρια τηλεθεατές σε όλο τον πλανήτη.

Ακολούθησε η αλλοπρόσαλλη έκσταση του ανέλπιστου νικητή, το αίσθημα της Ιστορίας που μεροληπτεί για να απλώσει δικαιοτέρα την ευτυχία. Δεν ξέρω πως συγκρίνεται με άλλες εθνικές επιτυχίες όπως τον Παπαδήμο Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ή τον Διαμαντούρο Συνήγορο του Ευρωπαίου Πολίτη αλλά τουλάχιστον ο Ζαγοράκης πρωταθλητής Ευρώπη – σαν χατίρι θεότητας Ποιότητας που υπαγορεύει τις προτεραιότητες ενός έθνους – έσβησε έναν μέγα κίνδυνο: το 2004 να κλείσει με ύψιστο σημείο αναφοράς τον Σάκη ως τριταοιδό στην Γιουροβίζιον. Λίγο μετά την απονομή, στην τρίτη βόλτα γύρω από το Ντα Λους για να βρούμε το λεωφορείο (και την αίσθηση ότι, ναπαναγαμηθεί, στην χειρότερα το κάνουμε με τα πόδια – ναι, ξέρω ότι κάπου στα Πυρηναία θα είχαμε κωλώσει αλλά για αίσθηση μιλάω), μπήκε μέσα μας ο “δεμπορωνατοπιστεψισμός”. Που συνεχίστηκε στο αεροδρόμιο, στο αεροπλάνο, στην Αττική Οδό, όλο το υπόλοιπο καλοκαίρι, στα πρωτοβρόχια, τώρα που γράφω αυτές τις λέξεις.

Πράγμα εν τέλει φυσιολογικό: εάν αποδεχθούμε πλήρως τον θρίαμβο, εάν εσωτερικεύσουμε εντελώς το Έπος της Πορτογαλίας, κινδυνεύουμε, έχοντας ζήσει το Απόλυτο Ζενίθ, να νιώσουμε πως έχουμε κλείσει ως φίλαθλοι. Το είδαμε και στο μπάσκετ: το να διεκδικείς κάτι για δεύτερη φορά (ή και τρίτη πόσο μάλλον τέταρτη όπως, για παράδειγμα, ο Παναθηναϊκός στο Κύπελλο Ευρώπης) δεν είναι το ίδιο με την πρώτη. Από στρατιώτες ενωμένοι για ένα σκοπό θα γίνουμε χομπίστες, από ονειροπόλοι θα μεταμορφωθούμε σε ανθρώπους της συνήθειας. Και δεν είμαστε τέτοιοι, όλοι εμείς οι ‘άρρωστοι’ – και όπως ανακάλυψα μετά την έκδοση του Οιδίποδα, είμαστε και καμπόσοι και παντού: από το μεγαλοστέλεχος κραταιάς πολυεθνικής που μου ψιθύρισε ντροπαλά και πολύ εμπιστευτικά μετά από μια σύσκεψη ‘Διάβασα το βιβλίο σας και μου άρεσε πολύ’ (λες και μου έλεγε ‘κι εμένα μου αρέσει σε ιδιωτικές στιγμές να φοράω τα ρούχα της γυναίκας μου’) μέχρι δυο τρεις 25άρηδες που με πλησίασαν στο πάρτι γάμου φίλων στην Ύδρα τον Ιούνιο και μου είπαν ‘Είσαι ο θεός μας!’ – για να λάβουν ως απάντηση (ήταν πέντε το πρωί) ένα απόλυτα μεθυσμένο ‘Σςφχρστώ. Να’ σ’ κα’ ά’.

Πονάει πολύ η ιδέα του ζενίθ καθώς μετά την κορυφή όπου σκαρφάλωσες σε αφήνει απλώς να ατενίζεις τον κατήφορο. Πρέπει συνεπώς να ξεχάσουμε την Πορτογαλία ή να πούμε ότι δεν ήταν και τίποτα το τρομερό και να βάλουμε πλήρη για άλλο μέγιστο όνειρο, να επανορίσουμε την Νιρβάνα – λόγου χάρη, ο Παναθηναϊκός πρωταθλητής Ευρώπης ή, για τους ξινούς που δεν τους αρέσει το “ελληνικό ποδόσφαιρο”, η Ελλάδα Πρωταθλήτρια Κόσμου. Οποιαδήποτε άλλη προσέγγιση μας καταδικάζει σε αίσθηση οριστικής παρακμής, σε συμπλέγματα χαμένων παραδείσων, σε διαρκή μιζέρια και μας κάνει να νιώθουμε πως η ζωή είναι πίσω μας και ό,τι βιώνουμε είναι αργός θάνατος..

Είναι σαν να γράφεις μπεστ σέλερ στα 34 σου και μετά τίποτα, ποτέ ξανά.